

Pakalbėkime apie įvairius tikėjimus ir kaip jie turėtų sugyventi šiuolaikiniame pasaulyje įveikdami priešpriešas. Prieš pradėdami kalbėti, pirmiausia išsiaiškinkime žodžio „tikėjimas“ reikšmę. Keista, bet „Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ žodį „tikėti“ apibrėžia labai abstrakčiai: 1. laikyti tikru dalyku; 2. laikytis religinių įsitikinimų (tarsi būtų ateizmo paakinti apibrėžimai). Panašiai minėtas žodynas aiškina ir žodį „tikyba“ – tikėjimas, religija. Pirmiausia mąstanti būtybė – žmogus nuo nemąstančių gyvūnų skiriasi tuo, kad gali sąmoningai pasirinkti tikėti Dievą ar laikytis ateizmo, kuris, kaip tikėjimo neigimo ideologija, irgi priskirtinas specifinės sustabarėjusios religijos sričiai. Tikėjimas yra dvasinio gyvenimo sritis, palaikanti pačias žmogiškiausias asmens savybes: sąžiningumą, teisingumo jausmą, atlaidumą, meilę. Tokiu būdu žmogus išsiskiria iš gyvūnų, gyvenančių pagal instinktus. Deja, vis labiau grimztame į tokį liūną, kuris pavaldus veikiau instinktams; žmogiškųjų savybių lieka mažai.

Krikščioniškasis tikėjimas radosi ne tuščioje dvasinių ieškojimų erdvėje, bet ant kitokio, nei įprasta manyti, tikėjimo pagrindo. Viena iš seniausių tikėjimo rūšių yra politeizmas, kuriam priskirtina ir gamtos jėgų gerbimas bei meldimasis joms, arba pagonybė, egzistuojanti kaip mūsų baltiškiosios kultūros dalis, kurią, be kita ko, sudaro kalba, istorija, liaudies menas, papročiai, liaudies išmintis ir bendroji kultūra. Daug ką iš visaverčio baltų kultūros funkcionavimo laikotarpio reikia tiesiog atrasti iš naujo. Svarbiausia – reikia atmesti neigiamą požiūrį į pačią pagonybę kaip pasaulėžiūrą ir sąvoką, kurią minėtasis žodynas irgi aiškina nepakankamai – tik kaip pirmykštę religiją (fetišizmas, totemizmas, politeizmas). Yra pasaulyje šalių, iki šiol išlaikiusių pagoniškąją religiją ir kultūrą, bet niekas už tai prigimtinio tų šalių tikėjimo nei smerkia, nei jį niekina. Viena iš tokių šalių yra Kinija, kurios žmonių išpažįstamas tikėjimas nieko nestebina. Keistoka, kad pagoniškosios kultūros ieškojimas sukelia priešpriešą Lietuvoje, kur natūralios, prigimtinės liaudiškos kultūros arba pagonybės šaknys (iš dalies lieka ir dabar) buvo itin giles. Pati sąvoka buvo primesta iš šalies ir yra atėjusi iš buvusios valstybės uždarmo laikų: pagonimis buvo vadinami tokie žmonės, kurie turėjo tradiciją pagauti priešą ir išvaryti jį už savo žemių ribų, bet nenužudyti. Gal ta tradicija buvo įvardijama žodžiu „pagaunia“, iš kurio, matyt, atsirado ir sąvoka „pagonys“, nieko bendra neturinti su juodais baisiais žmonėmis, kokiais iki šiol buvo mėginti vaizduoti gamtiškąjį tikėjimą išpažįstantieji. Kaip tik tokį požiūrį į pavadintuosius pagonimis buvo paskleidę patys kiek kitokį pagoniškąjį tikėjimą turėję romėnai, žodžio „pagan“ prasmę sieję su tamsiais baisiais žmonėmis (kaimiečiais, kaimų gyventojais). Vėliau tamsių žmonių sąvoka buvo taikoma baltų gentims apibūdinti, buvo vartojama tų, kurie siekė pirmiausia sunaikinti Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę kaip valstybę, Lietuvos kunigaikščių suvienytą iš buvusios Sarmatijos liekanų. Bet pamėgink viešai užsiminti apie Sarmatiją ir būsi Lietuvos istorikų suniekintas! Esą tokios valstybės nebuvo (daugelis dabar to nenorėtų sąmoningai). Jeigu nebūtų buvusios Sarmatijos, jos karių Romos imperatoriai nebūtų samdę į savo armiją. Apie Sarmatiją kaip teritoriją ar genčių sąjungą žinojo ir rašė antikos mokslininkas

Ptolemajus, kurio sudarytas Sarmatijos žemėlapis yra išlikęs iki šių dienų. Apie Sarmatiją rašė ir Johannesas Bobrowskis, vokiečių rašytojas (tam tikra prasme – iš kultūrinio paribio), kurio šaknys – iš Mažosios Lietuvos (jo seneliai gyveno Šilutės rajono Mociškių kaime). Apie tai jis žinojo gana neblogai, jeigu drįso rašyti eiles, net knygai davė pavadinimą „Sarmatijos metas“. Gaila, kad apie Sarmatiją visai nieko nežinome ir nenorime žinoti mes, dabarties lietuviai. Kai kurie, ne visi. Be abejo, toliau tęsiame mums primestą ekspansinę Šventosios Romos imperijos politiką ar ideologiją (nieko bendro neturinčią su Vatikanu), siekusią daugelį paversti dvasios vergais. Nors šios imperijos seniai nebėra, kol kas tyliai su tokia politika susitaikome, jai pritariame. Nedrauddami iškraipyti istoriją, apie mūsų sunaikintą istorinę praeitį leidžiame kalbėti netiesą. Ne tik istorinę, bet ir kultūrinę. Ir todėl mums, Sarmatijos palikuonims s a r m a t a m s, dėl tokios pozicijos turėtų būti ne tiek gėda, kiek labai s a r m a t a.

Artėja Lietuvos vardo paminėjimo tūkstantmečio jubiliejus. Kaip Kvedlinburgo analuose (Annales Quedlinburgenses) tas vardas buvo paminėtas pirmą kartą? Jis užrašytas LITUA (tuo metu lotynų kalboje pagal rašto ypatumus buvo painiojamos raidės u ir v), todėl vėliau atsirado ir LITVA. Prieš tūkstantmetį į uždarą ir gerai saugomą pagonių (primenu, kad taip mus vadino romėnai) valstybę bandė patekti katalikų vienuolis Brunonas, bet, nespėjęs įgyvendinti savo tikslų, buvo nužudytas prie jos sienų. Tai ką gi iš tikrųjų minėsime? Matyt, būtų tiksliau sakyti, kad minėsime savo buvusios valstybės griovimo pradžią. Vienuolis Brunonas tarsi atvėrė galimybę kėsintis į mūsų šalies laisvę: padarė mūsų tautos pavergimo, kuris visokiausiais nesąžiningais būdais – klasta ir melu – tęsiamas ir toliau, pradžią. Gaila, kad taip lengvai tam pasiduodame ir toliau patys save, savo esmę griauame.

Valstybė ar genčių sąjunga buvome ir prieš 1000 bei daugiau metų, tik kitaip, ne Lietuva, vadinami. Nuo tada ir radosi noras prievarta mus atvesdinti į krikščionybę, priversti atsisakyti natūraliai tautos gelmėse kilusių papročių ir dievų, o su jais ir savo kultūros, gyvensenos ir jausenos.

Manyti, kad pagonybė buvo nešvari juoda religija, yra labai primityvu, nes tokiu atveju ir pagoniškasis antiklos palikimas turėtų būti toks pat nešvarus, bet taip nėra. Lygiai taip pat primityvu būtų ir islamą laikyti kruvina religija, kuria dengdamiesi naudojasi grupė jos esmę iškreipiančių teroristų, arba krikščionybę kaip tikėjimą smerkti už inkvizitorijų padarytus nusikaltimus ar raganų medžioklę bei naikinimą, arba tą pačią pagonybę smerkti už pagonišką paprotį aukoti dievams gyvus žmones. Todėl ir reikia pradėti ieškoti bendrų sąlyčio taškų, naikinti priešpriešas, kurias iki šiol kėlė skirtingi įsitikinimai, skirtinga samprata, skirtingi tikėjimai.

Peršasi išvada, kad būtina ieškoti to, kas šiuo metu pasaulyje vyraujančias religijas – krikščionybę, islamą ir pagonybę (budizmo neminiu dėl rimties sklaidos) – jungia, o ne skiria. Kodėl tik šias religijas, paklauskite. Todėl, kad krikščionybė yra viena vyraujančių pasaulio religijų, islamui klijuojama pasaulio griovimo įrankio (nedorų žmonių rankose) kovose prieš krikščioniškąją kultūrą etiketė, o pagonybė mėginama gaivinti kultūriniu lygmeniu (ir net tik), ir ji, iš pasaulio kultūros ėmus trauktis kitoms religijoms, galėtų likti kaip dvasinio bendrabūvio lygmens atsvaros dalis. Pagaliau dar ir dėl to, kad šie trys tikėjimai, susipriešinę Tarpupyje (Mesopotamijoje), kėlė didžiausią nesantaiką tose vietose, kur buvo jų ištakos, ir nuolat skverbėsi į Europą (sąmoningai neminiu amžių).

Visiškai neteisingas teiginys, kad gamtmeldystė, arba pagonybė, Lietuvoje buvo labai silpna religija, į kurią nereikia kreipti daug dėmesio. Tokia nuomonė yra padiktuota sovietmečio ideologijos, siekusios Lietuvą suniekinti ir kaip valstybę, ir kaip tautą. Manau, kaip tik reikia kreipti dėmesį, nes nežinojimas veda į aklavietę, dar didesnę žmonių nusivylimą, skatina savižudybes ar savinieką.

Gamtos garbinimas ar sudievinimas tiesiogiai yra susiję su pagoniškuoju tikėjimu, kuris padėjo pagrindus ne tik krikščionybei, bet ir kitoms religijoms, kurių pažinimas šiuolaikiniame pasaulyje taip pat yra būtinas. Kodėl keliu tokį, gal kam, atrodytų, keistą, klausimą? Ogi todėl, kad šių trijų tikėjimų (be abejonės, ir kitų) atstovams reikėtų pradėti mokytis sugyventi ten, kur iki šiol nesugebama to padaryti. Sugyventi taikoje ir santarvėje neideologizuojant ir nepolitizuojant santykių. Ideologizavimo reikėtų atsisakyti ne tik politikos, istorijos, kultūros, bet ir religijos srityse.

Kultūra ir religija į Europą sklido iš Tarpupio. Viena iš seniausių Tarpupio kultūrų yra asirų (aramėjų). Asirija buvo ta žemė, iš kurios ėmė plisti krikščionių tikėjimas. Patys pirmieji krikščionys kalbėjo asirų, arba aramėjų, kalba (tai visiškai sutampa), kuri laikoma semitų prokalbe (kartais dar vadinama lingua franca) ir kuri yra labai sena – ja buvo kalbama Persų karalystės dvare, jos (nepainiokime, tai nebuvo hebrajų kalba) vartojimas siekė Achemenidų dinastijos laikus.

Krikščionybė – tai tikėjimas žmonių nuodėmių atpirkėju arba mesiju, kuris mirė ant kryžiaus ir trečią dieną prisikėlė. Žmogumi gimęs ir užaugęs pirmųjų krikščionių Dievas, tiksliau, Dievo sūnus, aramėjų kalba tarp savo draugų ir mokinių buvo vadinamas bendriniu vardu mshee-khaa (lietuviškai – atpirkėju). Žodis „Kristus“ reiškia mesiją, tik graikiškai (Christos). Taigi Jėzus Kristus lietuvių kalboje tam tikra prasme yra žmogus, kurio atpirkėjo misija tarsi virto pavardės sąvoka.

Kitas aramėjiškas žodis maarr-yaa (lietuviškai – marija) buvo ir bendrinis žodis, kurio reikšmė – Dievo motina ir kuris tik gerokai vėliau imtas vartoti kaip paprastų moterų vardas. Šis žodis sutampa su baltiškiosios kultūros pagonišku moteriškosios lyties dievybės pavadinimu, reiškiančiu deivę (latviškai – Māra). Gamtiniame tikėjime (sąmoningai nevadinu jo pagonišku, nes šiuo žodžiu mus paniekinamai vadino romėnai) buvo labai stiprus moters kultas, pirmiausia susijęs su Saule, o vėliau ir su dieviškų ypatybių turėtoja moterimi – Motina, Deive, – kuri Žemei neša vaisius, paskleidžia po pasaulį žmonių giminę. Moters motinos, gyvybės davėjos ir tęsėjos kultas buvo toks stiprus gamtą garbinančių genčių religijose, kad nė kiek nekeista, jog jis virto šios dievybės aukštiniu ir krikščionybėje, perimtas kaip gamtiškojo (kalbamuoju atveju – pagoniškojo) tikėjimo (Marija, Māra, Morė) tąsa, ir tai šias religijas sieja: pagonybė baltiškoje kultūroje susilydė su krikščionybe.

Turime kalendorines ir religines šventes, kurios iš esmės sutampa ir krikščionybės, ir pagonybės požiūriu, todėl reikėtų skvarbesne tiriamąja akimi pažvelgti į pagonybės ištakas ir kokius ji padėjo pagrindus krikščionybei bei kitiems greta jos išpažįstamiems tikėjimams. Jau minėjau, kad baltų kultūroje pagonybė susiliejo su krikščionybe, bet nedingo be pėdsakų – jos taip viena kitą papildė. Neieškokime priešpriešų tarp šių religijų. Turime žengti pirmuosius žingsnius mokydami sugyventi pasaulyje kaip žmonės, o ne kaip skirtingų religijų išpažinėjai.

PRANCIŠKA REGINA LIUBERTAITĖ